

ՓԱՌ ԶԵԶ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԴՈՒ
ՎԵՐԱԾՆՎԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅԵՆԻԿԻ ՀԱՅՆԻ
HAYRENIKY DZAYN

ՍԵՐԵՆԻՔԻ ԶԱՅՆ

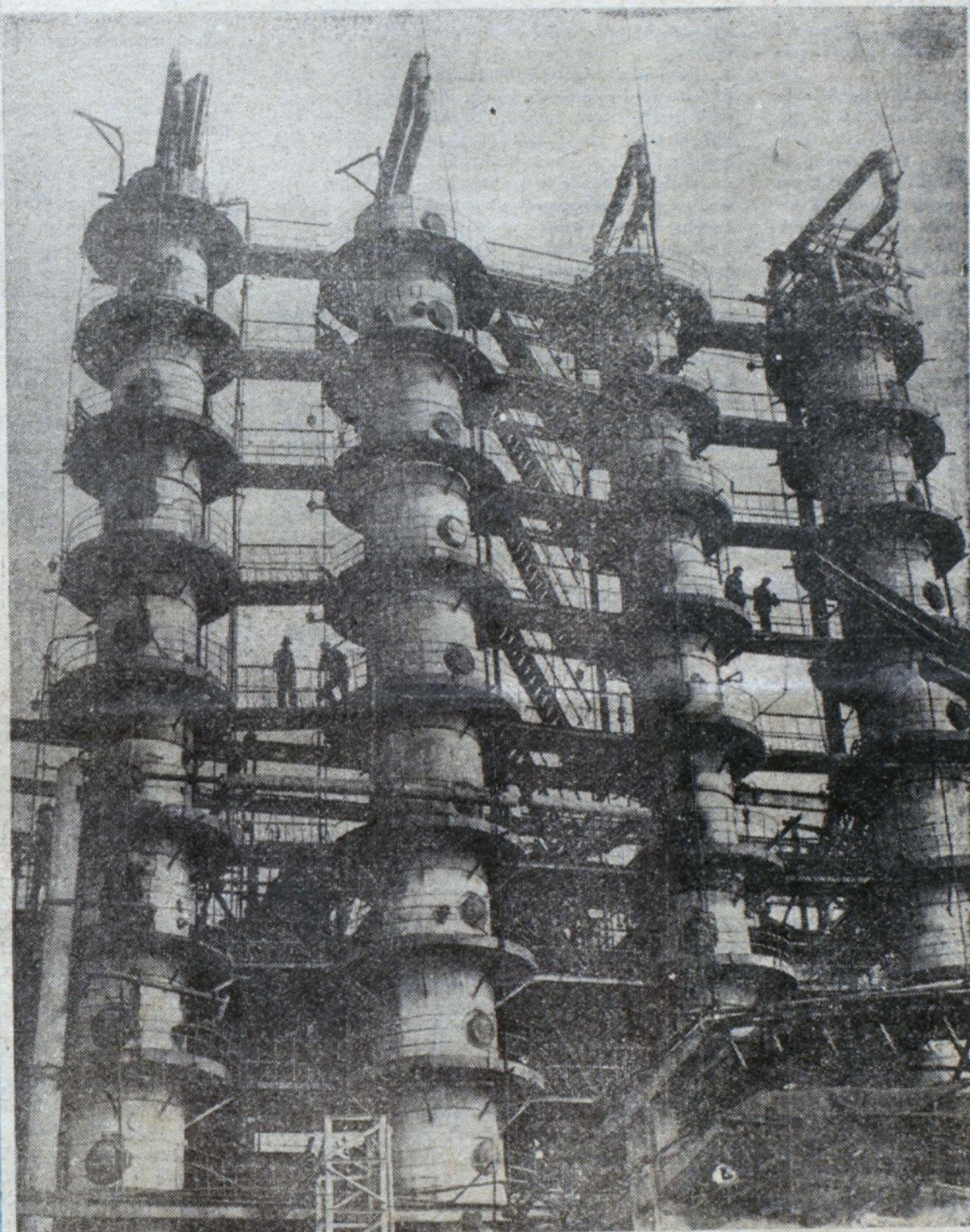
ՍՊՅԱՆԻ ԲԱՐԱԿԱՅԱՆԻ ՀԵՅ ՄԵԴԱԿԱՆԻ ՀԵՅ ԿԱՐԱՎԱՐ ՇԱՐԱՎԱՐԵՐ • ԼՈՒՅ Է ՏԵԽՆՈՒՄ 1965 թ. • 28 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1968 թ., № 9 (136)

ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի շինանութերի արգյունապերությունը համալրվեց և մի խոշորձենարկությամբ բարեւ է առ ամբողջ Հանձնրվածման հանձնրվեց Կարմրաշենի թեթև լցիւների կոմբինատուրությունը Այն տարեկան կարտադրի մինչև միլիոն խորանարդ մետր հրաբիտի խնայակով կարավարի ոչ միայն Հայաստանի, այլև Անդրկովկասի մյուս հանրապետությունների պահանջները:

Առանց ժակոտիների, խիստ կառուցվածք ունեցող բազալտ է հայտնաբերվել Ազիզի շրկովի 2 լուսնում Երկրաբաններն այստեղ հետախուզել են շինանյութի խոշոր հանքավայրը, որի պաշարները բավականին խոստումնալից են: Ի տարրերություն հանրապետությունում արդյունավետ հանդիպում է անվանվող աշխատի, որ սովորաբար ունի գորշ գույն, այս մեկն աշխատի է ընկնամ երկնագույն երանգով: Այն լավ է մշակվում և կարելի է օգտագործել տարբեր կառույցներում, կոթողներում ու ճարտարապետական անսամբլներում:

Բազալտի նոր հանքի հիման վրա շրջկենտրոնում կաղմակերպվել է շինանյութերի կոմբինատ, որը տարեկան կթողարկի 15 հազար խորանարդ մետր մայթերի եզրաքարեր և աստիճանաբարեր:

Երևանի «Պոլիմինիլացետա» գործարանի վիճիլացետատի արտադրամ ասր:

Լուսանկար՝ Ձ. ԲՇՏԻԿՅԱՆԻ

ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՄՈՒ: Պոլիմինիլացետանը, որ շահագործման կհանձնվի 1970 թվականին, «Խաչեր» կոշվող վայրի բնական աղբյուրների ջուրը կմզի 650 մետր բարձրությամբ ուղղված սարրատ Այստեղ կառուցվող ջրամբարից սկիզբ կառնեն 80 կիլոմետր ընդհանուր երկարությամբ բաշխիլ խողովակներ, որոնք ջուր կասցնեն 14 հազար հեկտար խոտարբներն ու արտավայրերը:

Արհեստական անձնացման կենթարկվի նորագույն կոլտնտեսությունների արոտավայրերի ու մարգագետինների շրարրիցման աշխատանքները, կրպամաթիվ ջրամբարներ, կվերանորոգվեն 4.000 մետր ջրանցք և առու Կարմեցվի և ոռոգման համար պիտանի կդարձվի Գեղարքունիքի, Լանջաղբյուրի կոլտնտեսությունների, Սարուխանի, Բատիկյանի, Հացառատի ոռվետական տնտեսությունների 200 հեկտար տարածություն:

Կավարտվեն Կարմիրի, Գեղարքունիքի կոլտնտեսությունների արոտավայրերի ու մարգագետինների շրարրիցման աշխատանքները, կրպամաթիվ ջրամբարներ, կվերանորոգվեն 4.000 մետր ջրանցք և առու Կարմեցվի և ոռոգման համար պիտանի կդարձվի Գեղարքունիքի, Լանջաղբյուրի կոլտնտեսությունների, Սարուխանի, Բատիկյանի, Հացառատի ոռվետական տնտեսությունների 200 հեկտար տարածություն:

ՄԵՖԵՐԻ ՈԳԵՇՈՒՆՉ ՀԵՏՆՈՐԴՆԵՐԸ

Ամեն ժողովուրդ իր պատմական ուղին ունի: Մեր էլ իրենք՝ որ ծանր ու դաժան է եղել: Բայց և ենթասկան, ներքին ուժով ու վեհությամբ օրինակի:

Երբ արևմուտից և արելիցից շաշող զենքերի բիւր ուժի տառապես է տալիս հայոց զենքը, մերսովյան տառերի զյուտով՝ հայ միտքն իր մեծ նրաշեն էր գործում, մեր ժողովրդին զբանում իր անկառում, անհաղթանարելի զենքով: Հայ պատմության համար նշանակալից է այն, որ Արտաշատի աշխարհածղով գիրը Տիգրոնին հայտարարություն էր, թե ոչինչ ի զորու չէ երաժշտեցնել իրենց հավատից՝ «ո՞չ ենչշակ, ո՞չ մարդկա, ո՞չ սու և ո՞չ հուր, ո՞չ չուր և ամենայն զինչ և զանձ հարվածք»:

Բնա՛վ զարմանալի չէ, ուշեմն, որ հայոց ոգու և մտիր ներկայացուցիչները վարդանաց շարերում էին, և Ավարայրի ազգմիկներից մեկը՝ Եղի-

շեն էր, որ բողեց մեր ժողովուրդի լինելուրյան հզոր կամքի ինենուրյան ընդզման փառաբանությունը եղող իր անմահ գործը:

Միշտ էլ այդպես է եղել հայոց ալեկոծ պատմության վերիվայրաւմների ընթացքում: Հայ ժողովրդի ազատահրական ծգուման մարմնացում Արքաներին բարեկան ազատահրազդա ու մարտաշունչ նարանդյանին, թե՝ մյուսներին: Օրինակները շատ են ու խոսում: Ո՞վ շի հիշում մեծ Թօւմանյանի վեհովի և անձնազնի գործունեությունը մեր ժողովրդի տագեապալի շշանում:

1915 թվականի եղենին նախօսեին, երբ Կառասանդուարով հայերեն անզուգական Զահրապին սուածարիում էին նեռանալ այս հաղափից, ուր մահամիյուտ զերանին էր սրվամ, մեծ գրազն ու գործիչ մերման է. «... Առա՞ բողում այս անտե... Ժողովուրդը: Չէ, փախչիլ չեմ կենար, պետք է, պատմէ է մինչև վերը պատճեշին վրա

կենալ»: Այդ նույն օրերին հայ նկարչության խոշոր ներկայացուցիչներից մեկը՝ Փանոս Թերեմելյանը, հանուն իր ժողովրդի գոյուրյան ու ազատուրյան, վրձինը բողած, գենէ էր վերցնում: Բոլոր ժամանակներում այսպիսին է եղել հայենանշունչ հայ մտավորականությունը՝ գործն ու զիտնականը, արվեստագետն ու հասարակական գործիչը, ուսուցիչն ու ծովովրակներն էր նաև այդպիսին էր տեղահանուրյան ու աւտորի հանապահներին, այդպիսին էր նաև 1920 թվականին, երբ Հայաստանը լուրի և մյուս եղբայրական ժողովուրդների օգնության, ումի էր կանգնում արյան ու տաղապահների

ԱՏԵՂԾՎԵԼ Է ՀԱՅԱԳԻՏԱԽԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Այս տարգմա սկզբից Երևանի պետական համալսարանում ստեղծվել է Հայագիտության կենտրոն։ Այս առթիվ «Հայրենիքի ձայն» շաբաթաթերթի աշխատակիցը Եղավ համալսարանի ռեկտոր, ակադեմիկոս Մկրտչի Ներսիսյանի մոտ և խնդրեց պատահանձնել մի շաբաթ Հայոցին։

խանել մի շարք հարցերի:
ՀԱՐՔ.— Ըսկէ. Ներփա-
յան, ի՞նչ կասեիք համա-
սարանի հայագիտական
նորասանեղ կենտրոնի մա-
սին, հայագիտության զար-
գացման գործում նաև ի՞նչ

անելիքներ ունի՝
ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Ինչպես
դիտեք, Համարաբանը իր
հիմնագրության օրից ե-
ղել է Հայագիտության
կարևոր օջախ։ Ակրգր-
նական շրջանում, երբ գիտ
գյուղություն, շունչին Հայա-
տանի գիտությունների ա-
կադեմիան՝ իր Հայոց լեզվի,
պատմության և գրականու-
թյան տարրեր բաժան-
մունքներով և Մատենագի-
րանը, Համարաբանը հան-
գիսանում էր Հայագիտու-
թյան միակ օջախը։ Այս-
տեղ էին զասախոսում Հա-
յոց լեզվի, գրականության
և պատմության այնպիսի
մեծանուն մասնագետներ,
ինչպիսիք էին Աճառյանը,
Արեգանը, Մանաղյանը,
Զափանցյանը, Տերտերյա-
նը, Լեռն և ուրիշներ։

Սկզբնական տարիներին
համալսարանում գործում
էին միայն մի քանի հայա-
դիտական ամբիոններ, իսկ
հայտագայում, համալսարա-
նի գարգացման, ուսանող-
ների թվի ավելացման զու-
գընթաց, անհրաժեշտ եղավ
ստեղծել հայոց լեզվի, հայ
ժողովրդի պատմության,
հայ գրականության և այլ
առանձին ամբիոններ: Իսկ
այս տարրի հունվար ամ-
սից հնագիտության բաժի-
նը ծովանդես անցութեց
հայ ժողովրդի պատմության
ամբիոնից, և կաղմակերպ-
վեց հնագիտության և աղ-
բյուրագիտության առան-
ձին ամբիոն: Եվ առաջ, ան-
հրաժեշտ եղավ հիմնել
հայոց գիտական գիտահետա-
զուական մի կենտրոն, որ-
պեսզի նախ՝ հնարավոր լի-
նի համագործակցություն
ստեղծել վերօհիչալ տարր-
քեր ամբիոններում աշխա-
տող գիտականների միջև:

ավելի ծրագրված և նպատակային ձևով առաջ տանել նրանց զիտահնետաղուտական աշխատանքը, և երկրորդ հանգստ գալ ավելի ծավալուն, ավելի համապարփակ հայագիտական թեմաների մշակմամբ:

թեմաների ոչակառը:

ՊԱՏԱԽԱՅՆ.— Այս, ի-
շարկին: Հայտգիտական
կենտրոնի գիտական խոր-
չուրդը, որը կազմված է
մեր հանրապետության ա-
մենաճանաչված հայագիտ-
ներից, մշակել է գործու-
նեալիքան լայն ծրագիր:

Արդեն պատրաստ է և շուտով կտպագրվի ֆրանսիացի հայտնի հայրագետ Անտոնան Մելիքի հայրագիտական աշխատաթիւունների 50 մամուլից բաղկացած հատորը, որին հաջորդելու է Նիկողայոս Մատի հայրագիտական ուսումնասիրությունների առանձին հատորը։ Ընդհանրապես մենք հրատարակելու ենք հայ և օտար բոլոր հայրագիտաների գործերը։ Մրագրված է հրատարակել նաև երկու հատորանոց մի աշխատաթիւուն՝ նշանավոր հայրագետների մասին, լույս ընծայել հայոց աხլանունների համար։

բազմանատոք բառարաններ՝
Հայերնի դարձվածքարաւ-
նական բառարանը, մի ժա-
վալուն աշխատություն՝ Աը-
վիրված վերջին հիմուն
տարում հայագիտության
զարգացման պատմությա-
նը: Արդյունք նոր պատրաս-
տել և հրատարակել նաև
համալսարանի ընդուրածակ
պատմությունը: Այսուհետեւ
վերականգն ժամանակին Մեծ-
քոնյան՝ ֆոնդի կողմից
սկսված շնորհակալ գործը,
որը հետադայում, մի շաբթ
անբարենպաստ պայման-
ների հետևանքով բնորդաս-
վեց: Այն չ առնուածին պը-
բակներով հրատարակել օ-
տար ճանապարհօրդների
գրությունները Հայաստանի
մասին, ինչպես նաև Հայ-
կական աղբյուրները՝ օտար
լեզվով: Խուսերն, ապա
նաև օտար լեզվով լուս
կընծայենք Հայ ժողովրդի
պատմության մասին աշխա-
տությունները: Ինչպես աես-

նում եր, ծրագրերը շատ
շատ են, մնում է իրագոր-
ծելի Յա Համոզված եմ, որ
հայադիտության պիտահե-
տազոտական նոր կենտրո-
նը, որի ղեկավարն է Հա-
յաստանի գիտությունների
ակադեմիայի թղթակից-ան-
դամ, պրոֆեսոր Էդ. Աղա-
յանը, կարգարացնի իր գրա-
սումած Հաւանեսու:

ՀԱՅՈՒԹ ՀԱՐՄԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹ

Հայութ 5.— Օրիասիր համալ-
ստրանի Հայագիտական
կենտրոնը արդյոք մտա-
դի՞ք է Համագործակցիք և
նուև արտասահմանում, օ-
տար Համալսարաններին
կից գործող Հայկական ամ-
բիոնների և սփյուռքի Հա-
յագիտական օջախն երի
հետ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Այս, անպայման: Դա մեր նպատակներից մեկն է: Մենք սերտ կազ կալանջնը արտասահմանյան հայ և օտար բուլոր հայագետների հետ: Անձրաժեշտության գեղքում, մենք կարող ենք նաև նրանց հետ համատեղ մշակել մի շարք թեմաներ, նրանց ընդգրկել մեր աշխատանքներում: Ուզում եմ ավելացնել նաև, որ վերջին տարիներին արտասահմանյան հայագիտական օջախները մեզ հաճախ են գիտում իմաստը խնդրելով օգնել մասնագետների հարցում: Նկատի առնելով այս հանգամակոր համարակալական մեջ

մանքը, հայագիտական մեր
կենտրոնը ծրագրել է նաև
զբաղվել կադրերի պատ-
րաստությամբ: Մենք ցան-
կանում ենք մասնագետներ
պատրաստել ոչ միայն Հա-
յաստանի, այլև արտասահ-
մանյան երկրների համար
Հետևաբար մենք պայման-
ներ կատեղծենք, որպեսզի
հայագիտության մեջ ավե-
լի ևս խորանալու փափառ
ունեցաղ տիյուռքահայ և օ-
տար հայագետները կար-
դանան մեզ մոտ կատարե-
լագործել իրենց գիտելիք-
ները: Մենք կուղենայինք,
որ արտասահմանյան հա-
յագետները կապ հաստա-
տեին Երևանի համալսարա-
նի հայագիտության կենտ-
րոնի հետ:

Հայագիտության կենտրոնի հասցեն է.

Երկան, Մատվարան փողոց
№ 1:

Երևանի պետական համալսարանի հայագիտության ինստիտուտն

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՇԵՐՈՒ

Վենետիկում լույս տեսնող «իլ Գաճետին» օրաթերթի այս տարվա հունվարի 17-ի համարում իտալացի Հայտնի արվեստագետ Պաոլո Ռիձին գրել է մի շահեկան հոդված 1967 թվականին Ս. Ղազար կզբունքատարակված «Հայկական մանրանկարչություն» մեծադիր հատորի մասին։ Ստորև, Արմեն Զարյանի թարգմանությամբ, մեր ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում այդ հոդվածը, որը կրում է Հետեւալվերթառառությունը.

« պէհնեաթիկի Ս. Ղազար կղզում պահպանված թան-
կարժեք հատորները վկայում են 9—13-րդ դարերի
հայկական կերպարինոտ հիմսքանչ մշակույթի մա-
սին»:

1928 թվականին, Ֆ. Մալքերը սուելով նայ ժողովրդի մասին, նրան անվանել է Արևելքում ամենայան քաղաքակրթության առաջապահը: Այս նախադասությունը բնորոշում է այն բարդ ու գծփարին դիրքը, որ ունեցել է նայ ծակույթը միշտադրությանն անտողիայի տարրեր և երրենն արար հակասող քաղաքակրթությունների բորբոքում, միաժամանակ և սրբ հարաբերությունների նեղ լինելով՝ բյուզանդական և արաբական աշխարհների նետ: Դրան մեր ասածի հաստատում, կը քըննեմ Վենետիկի Մխիթարյանների Ս. Ղազար կղզուն լուս ընծայած «Հայկական մանրակարչություն» հոյակապ հատուց: Առաջին անգամ լինելով՝ իմենականորեն ուսումնասիրվել է հրատարակվել և Ս. Ղազար դրզում պահպանվող չորս հայութ մագաղաթներից առավել արժեքավոր, նկարագրդված և նուգարեք: Սույն հրատարակությունը հայ Ս. Շանաշրանի հրատարակության ու եռանդի արգասիքն արվեստի զույգը և անդամները կազմում են առաջապահ գործադրությունը: Այս առաջապահ գործադրությունը համար կազմակերպությունը կազմում է առաջապահ գործադրությունը: Այս գործադրությունը կազմակերպությունը կազմում է առաջապահ գործադրությունը: Այս գործադրությունը կազմակերպությունը կազմակերպությունը կազմակերպությունը:

Հայկական մանրանկարչության պատմությունը դեռևս չի գրված, ակազն փստան կարելի է ասել, որ այն իր բուրահատող տեղեւիք բրովանդական և սիրիական մանրանկարչության կողքին։ Տագումը համբենում է բրուգանդական մանրանկարչության նետ և առնչվում մի կողմից՝ նեղենապերսանդյան և մյուս կողմից՝ սիրիա-պաղևստիճան դպրոցների հետ։ Հայկական մանրանկարչությանը բնորոշ են նեղենական

Սրբանի Հիմնադրման 2750-ամյակի տոնակատարության օրերին,
Երբունի փողոցի փերշնամասում կրացվի քալաքի Հիմնադրման թան-
արանը՝ Այստեղ, թանգարանի սրահներից մեկում կդրվեն էրերասմի
ողաքի Հիմնադրի Արքիշտի Լինի պեճնական իրերը:

Արգիշտի Լ-ին թագավորի առևանգան իրերից պահպանվել և մեզ հասկ ըրունգե սպազմաբորբ կենդանիների և մարգեանց զրոշմատակերներով։ Մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնեմ նաև ըրունգե ահանը՝ ծածկված առյուծի և հղջերուի զրոշմապատճեններով։ Թափկորի բրունկ նետասնաքի վրա կա արձանագրություն կդրվեն նաև հնուայի և Արգիշտի Լ-ինի, Սարգուր թագավորի բրունկ թասերը

માર્ગદર્શિકા માટે

տարիվան թուրքական արվեստ»:
Հարփարդ համապարհն Միջին
Արևելյան ուսմանց կենորոնի դա-
սախոսներից պրոֆեսոր Միջարդ Ն.
Ֆրան հայտարարել է. «Սա թուր-
քական արվեստի ցուցահանութեան չէ:
Այստեղ ցուցադրված են արվեստի
առարկաներ, որոնք բերված են
թուրքական հանրապետության
բանականութեանց»:

թանգարակներից»:
«Բոստոն Հերրի տրեվըլը» թեր-
թը այս ցուցահանդեսի առթիվ համ-
դես է եկել առանձին մի խմբագրա-
կանվ, որը վերևագրված է. «Ա-

տեսված մշակոյթը»:
Խմբագրականու խոսքում է այն
արդարացի վրդրությունը մասին, որ
ունեցել են հայերը այդ ցուցահան-
դեսի առթիվ:

Թերթը գրում է, որ մինչև 11-րդ
դարը քորբերը չէին հաստատված
Փոքր Ասիայում, որտեղ ծննդն է
առել այս արվեստը: Այդ թվականից
առաջ այս երկրում ապրել են հայեր,
հեթիթներ, հնուներ, հոուվենացիներ
և ուրիշ ազգեր:

Հնայած որ, շարունակում է թեր-
քը, Հապատակը դարեր շարունակ
ենթարկվել է ապատակություննե-
րի և ապրել օտար թի տակ, բայց
այնուամենայնիվ կարողացել է զար-
գացնել իր որույն ճարտարապե-
տությունը, ներաջաջությունը, երաժշգ-
տությունը և գրականությունը: Ապս
եզրակացնում է. «Ինչերն ունին հար-
ուսատ մշակության մը, որ պետք չէ
ամենավայրէ»: